

Gezamenlijke bouwsteennotitie gemeente Urk – provincie Flevoland

Strategisch belang ontwikkeling Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) voor Urk

Aanleiding

De provincie Flevoland is door de maritieme ondernemers op Urk in 2014 gevraagd om de MSNF te ontwikkelen. De provincie heeft positief op dit verzoek gereageerd en staat daarmee formeel aan de lat om de MSNF te realiseren. Dit betekent concreet dat de provincie de ontwikkeling planologisch mogelijk maakt en de daadwerkelijke realisatie ter hand neemt. Het inpassingsplan is sinds september 2022 onherroepelijk. De voorbereiding van de aanbesteding en de benodigde privaatrechtelijke contracten met het Rijk, waterschap en ondernemers zijn zeer ver gevorderd.

De laatste jaren zijn de realisatiekosten echter zeer sterk gestegen waardoor – uiteraard nadat de mogelijke optimalisaties en kostenreducties zijn toegepast - de financierbaarheid en de businesscase met bijbehorend risicoprofiel van de provincie zeer sterk onder druk staat.

De ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is voor de regio, de gemeente Urk en de gemeenschap op Urk van strategisch belang.

De forse kostenstijging maakt het nodig om het investeringskrediet op te hogen. Hiervoor zal Gedeputeerde Staten voor de zomer een voorstel aan Provinciale Staten voorleggen. Het hoge risicoprofiel van de businesscase maakt dat de provincie zich genoodzaakt ziet om de gemeente Urk te benaderen voor een financiële bijdrage om daarmee het risicoprofiel van de ontwikkeling beheersbaar te houden. De gemeente Urk wil een extra financiële bijdrage aan de provincie Flevoland doen om hiermee de realisatie van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland mogelijk te maken. Voorwaarde is dat één ander niet mag leiden tot een hoger risicoprofiel van de gemeentelijke begroting als geheel. De provincie als toezichthouder beseft dat dit effect heeft op het risicoprofiel van de gemeente. De gemeente en provincie houden ieder hun eigen financiële verantwoordelijkheid (IBT).

Provincie Flevoland en gemeente Urk staan zij aan zij in de samenwerking om gezamenlijk perspectief voor (Noordelijk) Flevoland te bereiken. Dat is ook nodig want Flevoland en de gemeente Urk, staan samen voor de nodige uitdagingen op het gebied van economie, human capital, energie, water, en bereikbaarheid. In dit document worden een aantal zaken benoemd die de nadruk leggen op een samenhangende focus en waarbij een gezamenlijk optrekken van de gemeente Urk en provincie Flevoland gewenst is.

Belang van de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland voor Urk

Het niet tot ontwikkeling komen van de MSNF heeft een nadelige invloed op het ontwikkelpotentieel van het binnendijkse bedrijventerrein Port of Urk. De haven geeft het binnendijkse bedrijventerrein mede het profiel van een maritiem bedrijventerrein. Hiermee wordt de basis onder de ontwikkeling van Port of Urk verbreed. Dit heeft waarschijnlijk een positieve invloed op het uitgiftetempo, de uitgifteprijs en de diversiteit van het bedrijventerrein.

De MSNF zorgt zelf ook voor werkgelegenheid van circa 480 FTE. De werknemers zullen grotendeels afkomstig zijn uit Urk en daarmee ook werkgelegenheid bieden in de 'blauwe economie' waar de Urker gemeenschap een sterke affiniteit mee heeft. De nieuwe haven bij Urk richt zich op (internationale) maritieme dienstverlening. De ontwikkeling van de MSNF is niet alleen van belang voor Urk maar ook voor de gehele provincie. Flevokust Haven en de MSNF zijn als het ware één haven, verdeeld over twee locaties; 'one port, two locations'. De maritieme serviceactiviteiten op Urk zijn ook van toegevoegde waarde voor de regio Zwolle. De MSNF fungeert als 'toegangspoort' voor de Port of Zwolle. Schepen die havens in de provincie en regio aandoen kunnen voor klein of groot onderhoud terecht bij de MSNF.

Gezamenlijke inzet

De realisatie van de MSNF is niet de enige inzet die wordt gepleegd om het maritieme cluster op Urk en in bredere zin de blauwe economie toekomstbestendig te maken. Het is onderdeel van een breder en langlopende inzet. De MSNF is de fysieke pijler van een integrale ontwikkeling waarin ook wordt ingezet op innovatie, clusterversterking en human capital (zie ook paragraaf over Regiodeal Noordelijk Flevoland). Zonder realisatie van deze pijler hebben de activiteiten op de andere pijlers veel minder impact. Flevoland en de gemeente Urk zullen gezamenlijk inzet plegen om blijvend de clustering van bedrijven en economische 'ecosystemen' te versterken. Het proces om Urk als Topwerkklocatie Urk Maritiem & Vis/visverwerking aan te wijzen wordt gezamenlijk opgepakt. Hierbij past de doorontwikkeling en versterking van de maritieme sector en onderwijs op Urk.

Strategische Agenda Flevoland (SAF)

Met de Strategische Agenda Flevoland en de onderliggende uitvoeringsagenda slaan provincie Flevoland, het Rijk, Waterschap Zuiderzeeland en de zes Flevolandse gemeenten, waaronder gemeente Urk, de handen ineen om langjarig samen te werken aan de ruimtelijke ontwikkeling van Flevoland.

De ontwikkeling van het maritiem cluster Urk – waar de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) een belangrijk onderdeel van is – is specifiek in de Strategische Agenda benoemd en draagt daarmee ook bij aan de brede welvaart en een toekomstbestendige economie.

De servicehaven biedt toekomstperspectief voor het maritiem cluster in de gemeente Urk. Met de fysieke ontwikkelruimte die wordt gerealiseerd met de MSNF komen mogelijkheden tot schaalvergroting, het verbreden en verlengen van de maritieme keten en innovatie en verduurzaming. Dit leidt tot een toekomstbesteding en concurrentiekrachtig maritiem cluster wat een belangrijk pijler vormt voor de werkgelegenheid en het sociale en maatschappelijke welzijn. Zoals in de Strategische Agenda staat, mondt dit uit in een duurzaam verdienvermogen op lange termijn. Daarmee draagt de ontwikkeling van MSNF bij aan de tweede ontwikkelpijler van de SAF "Toekomstbestendige regionale economie". Het belang van de ontwikkeling van de MSNF voor de regionale economie is daarnaast ook sterk verweven met de ambitie om vitale steden en dorpen en daarmee vitale samenlevingen te bevorderen.

In de Strategische Agenda wordt tevens het belang van Urk voor de aantrekkelijkheid en identiteit van de regio benadrukt.

Regiodeal Noordelijk Flevoland

Daarnaast is een 'Toekomstbestendig maritiem cluster Urk' één van de pijlers van de Regiodeal Noordelijk Flevoland. Deze regiodeal kent een looptijd tot en met 2025. In deze regiodeal zijn naast de fysieke ontwikkeling van de MSNF een duurzame ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein Port of Urk, innovatie (schoner, slimmer en veiliger), verduurzaming, clustervorming en human capital (versterken onderwijs, leven lang ontwikkelen en voldoende geschikt arbeidspotentieel) belangrijke elementen. Op al deze onderdelen zijn reeds betekenisvolle stappen gezet en de inzet is om ook gedurende de resterende looptijd van de Regiodeal Noordelijk Flevoland dit voort te zetten. Flevoland en de gemeente Urk stellen ten aanzien van de transities op het gebied van de blauwe economie gezamenlijk een nieuwe human capital agenda op welke voortborduurt op de Regiodeal Noordelijk Flevoland waar samen met de gebiedspartners uitvoering aan gegeven wordt.

Daarnaast zien provincie en gemeente dat Urk zich kan ontwikkelen van een traditionele visserijgemeenschap tot een topwerkklocatie van de blauwe economie. Beide partijen trekken gezamenlijk op om de ontwikkeling integraal te laten verlopen.

Vitale bedrijventerreinen

De MSNF biedt een nieuwe locatie voor bedrijvigheid buiten de kern. Daarmee ontstaat de mogelijkheid om de oude haven en bestaande 'oude' bedrijventerreinen te herontwikkelen, zodat deze locaties bijdragen aan de leefbaarheid en identiteit van Urk en daarmee Flevoland. Herstructurering van de bestaande, verouderende bedrijventerreinen blijft de beste methode om deze gebieden weer te vitaliseren. Openbare ruimte en infrastructuur, inpassing in de omgeving en soms ook de verkaveling worden onder handen genomen. Door de beperkte financiële middelen bij de gemeente Urk laat het tempo van de herstructurering te wensen over. Daarom is het van belang dat subsidiemogelijkheden worden benut. De gemeente Urk werkt aan een integrale visie voor het bestaande havengebied en (bestaande) bedrijventerreinen. Hierbij is aandacht voor het oplossen van de ruimtelijke/verkeerstechnische/ milieutechnische en/of veiligheidsknelpunten op de bestaande bedrijventerreinen. Dit zal in aantal gevallen verplaatsen van bedrijven of herinrichten van gebieden betekenen.

Provincie Flevoland werkt aan vitale bedrijventerreinen langs de lijnen zoals opgenomen in het Nieuw economisch beleid.

Energie

De jarenlang durende congestie op het elektriciteitsnet heeft een negatieve impact op het vestigingsklimaat. Flevoland en de gemeente Urk pleiten bij de rijksoverheid voor het mogelijk maken van een pilot duurzame energie infrastructuur. Bij de rijksoverheid wordt experimenteerruimte gevraagd om voor diverse gebiedsontwikkelingen innovatieve oplossingen te bedenken en implementeren voor de energietransitie (elektra, warmte en drink- en grondwater). Hierbij kan worden gedacht aan kansen voor Smart Energy Hubs, lokale duurzame energie kan zo lokaal worden afgezet. Om de Smart Energy Hub op het bedrijventerrein mogelijk te maken is het nodig dat wettelijke obstakels worden weggenomen. De rijksoverheid moet ruimte in de regelgeving maken. Gemeente Urk en provincie Flevoland trekken gezamenlijk op om deze experimenteerruimte te creëren. Daarnaast zet de provincie in samenwerking met de gemeente in op het op korte termijn beperken van de impact van netcongestie op de ontwikkelmogelijkheden. Binnen en nabij de gemeente Urk is aanwezigheid van windmolens, restwarmte (KoWaNet), ruimte voor zon op dak (ook vanwege koel- en vries bedrijvigheid waar grote daken zijn), tijdelijk zon op land (bij grote strategische aankopen), maar ook gebruik van water uit het IJsselmeer voor productie- en verwerkingscapaciteit van de visindustrie een kans.

Warmte-overschotten op bedrijventerreinen kunnen dienstbaar gemaakt worden aan warmtenetten. Voor de nieuwbouwwontwikkelingen Port of Urk en de Zeeheldenwijk wordt de haalbaarheid en betaalbaarheid concreet onderzocht door de ontwikkeling van een warmtenet waarbij woningen en bedrijven warmte en koude opwekken, onderling uitwisselen en aan elkaar leveren. Daarnaast zijn de visverwerkende bedrijven (VVU) gevestigd op Zwolse Hoek al enige jaren zelf aan de slag om bedrijfsprocessen te verduurzamen en bestaande restwarmte aan te bieden voor een warmtenet op Urk. De provincie, de gemeente en de VVU zijn in gesprek gegaan om de haalbaarheid te onderzoeken om de bestaande restwarmte te brengen naar de bestaande woningen op Urk. Dit draagt samen met de ontwikkeling van het warmte- en koudenet voor de nieuwbouwwontwikkelingen Port of Urk en Zeeheldenwijk bij aan een versnelling van de warmtetransitie op Urk van woningen en bedrijfsleven.

De provincie ondersteunt daarom de ontwikkeling van het Koude-Warmtenet voor Port of Urk en de Zeeheldenwijk ('nieuw voor nieuw') met een subsidie van € 2,5 mln. Voor bestaande gebieden is het eveneens van belang om een betrouwbare en betaalbare duurzame energievoorziening voor de bewoners op Urk te realiseren. Randvoorwaarde is dat de businesscase sluitend is te krijgen, inclusief afdekking van de onrendabele top. Hierbij zet de provincie capaciteit in, dit onder regie van de gemeente Urk. Zie tevens de brief van de provincie aan de gemeente hierover: 'steunbetuiging warmtenet' d.d. 11-4-23 (3098758).

Arbeidsmarkt en huisvesting

In diverse sectoren is sprake van krapte op de arbeidsmarkt. De economische groei kan niet of mogelijk minder goed verwezenlijkt worden als er sprake is van een tekort aan passend geschoold personeel. Echter, voor een deel zijn werkgevers naast geschoold personeel ook (sector gerelateerd) afhankelijk van de beschikbaarheid van praktijkpersoneel. Een voorbeeld hiervan is de inzet van arbeidsmigranten binnen de visverwerkende industrie. Deze doelgroep brengt een zeer specifieke en additionele huisvestingopgave met zich mee. Het in 2020 uitgevoerde Provinciale onderzoek ('Huisvesting arbeidsmigranten Flevoland'), naar de huisvesting van arbeidsmigranten in de provincie Flevoland, is afgerond en vastgesteld. Uit dit onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat er een kwantitatief tekort is aan geschikte woonvoorzieningen in heel Flevoland. Ook op Urk is er een tekort aan geschikte woonvoorzieningen voor deze specifieke doelgroep. Uit het onderzoek blijkt eveneens dat het aantal arbeidsmigranten dat op Urk werkt (net als bij andere gemeenten) aanzienlijk groter is dan het aantal arbeidsmigranten dat hier woont. Binnen het bestaande beleid van de gemeente alsmede andere overheden ontbreken een aantal juridische borgingsmogelijkheden, die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de benodigde planologische procedures. Provincie Flevoland en gemeente Urk stemmen benodigd beleid met elkaar af om te komen tot het zonodig realiseren van de benodigde huisvestingmogelijkheden arbeidsmigranten passend bij het vraagstuk en de mogelijkheden. In de Nationale Woon- en Bouwagenda (2022) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is er ook landelijk meer aandacht voor spreiding van het huisvesten van diverse aandachtsgroepen zoals arbeidsmigranten. Op 15 maart 2023 is de woondeal ZUND-gemeenten (d.d. 15 maart 2023) getekend door Rijk, provincie en de gemeente Zeewolde, Urk, Noordoostpolder en Dronten. Eén van de afspraken is om in 2023 te beginnen met het opstellen van een regionale woonzorgvisie. Hierin geven partijen aan hoe ze willen omgaan met het (spreiden van het) huisvesten van aandachtsgroepen.

Bereikbaarheid

De doorstroming op de Domineesweg staat onder druk. Provincie Flevoland, gemeente Urk en de gemeente Noordoostpolder werken gezamenlijk aan een nieuwe ontsluitingsweg rondom Urk (Randweg Urk). Deze ontsluitingsweg zal met name de bereikbaarheid van de woonkern verbeteren en ontlast tegelijkertijd de Domineesweg. Goede bereikbaarheid is echter ook essentieel voor het functioneren van bedrijventerreinen. Visverwerking, warehousing en groeiend transport zorgen dat de producten vanuit Urk over de hele wereld terechtkomen. Provincie Flevoland en gemeente Urk erkennen de behoefte van de meervoudige bereikbaarheid van Urk. Ook het faciliteren van meer vervoer over water zal leiden tot het ontlasten van de ontsluiting van het bedrijventerrein.

Tot slot

Provincie en gemeente Urk trekken samen op bij de invulling van de ambities uit de Strategische Agenda Flevoland. Optimale wisselwerking tussen de verschillende overheden (omgevingsdiensten, provincie en gemeenten) is randvoorwaarde. De ambities om de autonome groei, circulariteit, duurzame energievoorziening en de woon- en werkopgave te faciliteren, vragen daarom. Met planologische ruimtereserveringen en adaptieve planning en programmering kan worden ingespeeld op zich snel wijzigende (economisch) omstandigheden. Doel is het afstemmen en stroomlijnen van provinciaal en gemeentelijk beleid.